

ולכן, כשכתבם לבנו, הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו, אומדים את דעתו שהקנה לו אף את הפירות שיהיו בקרקע בשעת מיתה.

אך באחר, צריך לנכות מהקרקע את דמי הפירות המחוברים, וליתנם ליורשים.

מתניתין:

משנתנו עוסקת בדיני חלוקת ירושה, במקרה שהאב לא ציוה לבניו מה לעשות בנכסיו.

מי שמת, והניח בנים גדולים וקטנים.

והרי הוצאות הגדולים על מלבושים מרובות משל הקטנים, ואילו הוצאות הקטנים על מזונות מרובות משל הגדולים.

אין הגדולים מתפרנסין במלבושים, על ידי [על חשבון] חלקם של הקטנים, ולא הקטנים נזונין על חשבון חלק הגדולים,

אלא, חולקין בשוה, וכל אחד מתפרנס וניזון מחלקו. (193)

אפילו אם היו פירות העומדים להתלש (191). ובגמרא יבואר.

גמרא:

במשנה מבואר, שרק פירות תלושים שתלש האב בחייו, שייכים ליורשים, אך מה שהיה מחובר לקרקע אינם יורשים, אלא ינתנו למקבל המתנה.

ומקשה הגמרא: תלוש אינו, מחובר לא?!

קלט-א והא תניא בתוספתא: הכותב נכסיו לבנו וכו', ומכר הבן בחיי האב את הנכסים, ומת האב, שמוין את הפירות המחוברים לקרקע (192) ללוקח, והוא משלם את דמיהם ליורשים.

ומשמע, שיוורשים אף פירות המחוברים לקרקע?

אמר עולא, לא קשיא.

כאן [במשנתנו] מדובר בכותב נכסיו לבנו, ולא מכרן לאחר. ואילו כאן [בתוספתא] מדובר במקרה שמכר הבן את הנכסים לאחר.

191. רשב"ם. ודייק את דינו מלשון המשנה, "ומה שהניח תלוש הרי הוא של יורשים". משמע, דוקא תלוש ממש שייך להם, אבל מחובר העומד להתלש, לא זכו בו. אך דעת הרא"ש (הובא בשיטמ"ק) שאם היו הפירות גמורים ועומדים להתלש, ודאי זכו בהם היורשים. ד"כ העומד להתלש כתלוש דמי".

192. אפילו פירות שעדיין לא נגמרו, שמיין ללוקח. ומעריכים כמה שוה הקרקע עם הפירות, וכמה שווה ללא הפירות, ואת ההפרש משלם ליורשים. הר"י מיגאש.

193. משנתנו עוסקת במקרה שהאחים מיחו זה בזה, שאינם מסכימים להתפרנס ולזון זה על חשבון זה.

191. רשב"ם. ודייק את דינו מלשון המשנה, "ומה שהניח תלוש הרי הוא של יורשים". משמע, דוקא תלוש ממש שייך להם, אבל מחובר העומד להתלש, לא זכו בו. אך דעת הרא"ש (הובא בשיטמ"ק) שאם היו הפירות גמורים ועומדים להתלש, ודאי זכו בהם היורשים. ד"כ העומד להתלש כתלוש דמי". ואין לדקדק כדברי רשב"ם, כיון שכונת המשנה לומר, שאם הניח פירות תלושים, אפילו אם נתלשו קודם זמנם, הרי הם של היורשים. אך

הבנות נזונות עד שתתבגרנה, או עד שתנשאנה, על חשבון הבנים, מתנאי כתובה. ואילו אם הניח רק בנות, אין נזונות מן הירושה על חשבון הבנות.

אלא חולקות בשוה וכל אחת נזונת מחלקה.

גמרא:

אמר רבא: האי גדול אחי, האח הגדול הנושא ונותן בנכסים, דלבש ואיכסי מביתא [קנה לעצמו מלבושים נאים, לצאת ולבא עמם, מכספי הירושה], מאי דעבד עבד. ואינו מפסיד מחלקו בשל כך.

כיון שיש הנאה לאחים בכך שילבש בגדים נאים, כדי שישתמעו דבריו.

אבל, לכתחילה לא יקנה את הבגדים על חשבון כספי הירושה⁽¹⁹⁴⁾.

ומקשה הגמרא: והא אנו תנו במשנה, "אין הגדולים מתפרנסין על הקטנים", ומשמע שאם נטלו מן הירושה לצורך בגדים, הפסידו מחלקם!

ואם נשאו הגדולים אשה אחר מות אביהם, ונטלו את הוצאות הנישואין מן הירושה, קודם החלוקה, ישאו הקטנים. כלומר, אף הם יטלו הוצאות נישואיהם מתוך הירושה קודם החלוקה.

ואם נשאו הגדולים קודם מיתת אביהם, ואמרו קטנים, אחר מיתת אביהם, "הרי אנו נושאים כדרך שנשאתם אתם", אין שומעין להם. אלא, מה שנתן להם אביהם נתן. ואין זה בכלל הירושה.

ואם מת בלא בנים, והניח בנות גדולות וקטנות, אין הגדולות מתפרנסות על ידי הקטנות, ולא הקטנות נזונות על הגדולות, אלא חולקות בשוה. כדלעיל.

וכן אם נשאו גדולות, ונטלו הוצאיתיהן מן הנכסים קודם החלוקה, ישאו קטנות. כנ"ל.

ואם נישאו קודם מיתת האב, ואמרו קטנות, הרי אנו נושאות כדרך שנשאתם אתם, אין שומעין להן.

אבל, זה חומר שיש בירושת הבנות מבירושת הבנים, שאם הניח בנים ובנות,

פפא: פעמים אף מה שעליהן אין שמין, משכחת לה בגדול אחי, דניחא להו דלשתמעון מיליה".

והרמב"ם (הלכות נחלות פרק י') השמיט דין זה, וכתב סתם, "האחים שחלקו, שמין מה שעליהם". וכבר נתקשה בזה הבית יוסף, וכתב, שהיה קשה לרמב"ם על סברא זו ד"לישתמעון מיליה", דזה שייך רק בשעה שעוסק בפועל בנכסים, אך לאחר מכן, כשבאים לחלוק, למה לא ישומו אף הבגדים שעליו. ולכן לא הביא דין

אבל, אם שתקו ולא מיחו, נזונים זה על זה. דסתמא שותפין נינהו, ומוחלים זה לזה. הרשב"א.

ועיין עוד לקמן (קמ"ד ב') פרטי דינים נוספים בזה.

194. עיין בבא קמא (יא ב') " אמר עולא אמר רבי אלעזר: האחין שחלקו - מה שעליהן שמין, ומה שעל בניהן ובנותיהן אין שמין. אמר רב

כדרך שנשאתם אתם, אין שומעין להן. אלא
מה שנתן להן אביהן נתן.

עוד שנינו: "הניח בנות גדולות וקטנות אין
הגדולות מתפרנסות על ידי הקטנות, ולא
הקטנות ניזונות על הגדולות".

הגמרא מביאה נידונים הלכתיים הקשורים
להלכה זו:

שלח ליה אבוה בר גניבא לרבא: ילמדנו
רבינו, אשה שלוחה כסף, ואכלה [בזבוח
אותו], ועמדה ונשאת, והכניסה את נכסיה
לבעלה.

האם הבעל בנכסי אשתו, בין בחייה, ובין
לאחר מותה, לוקח הוי, כלומר, עשאוהו
כלוקח בנכסיה משעת הנישואין, או יורש
הוי, ולא זכה בנכסיה אלא לאחר מיתה,
ומחיים הרי הוא אוכל פירות בלבד?

ונפקא מינא: אם לוקח הוי, אין המלוה יכול
לגבות את חובו מנכסי האשה שברשות
הבעל, כיון שמלוה על פה, אינו גובה מן
הלקוחות.

או דלמא יורש הוי, ואם כן, יכול לגבות
ממנו אף לאחר מות האשה, כיון שמלוה על
פה גובה מן היורשין.

אמר ליה רבא: תנינא במשנתנו, "נשאו

ומתרת הגמרא: מתניתין עוסקת בשרכא
[כלומר, שהאח הגדול בטלן, ואינו טורח
בירושה], ואין לאחים שום טובת הנאה מכך
שילבש בגדים נאים.

ומקשה הגמרא: אי בשרכא, פשיטא שאין
לו להתפרנס על חשבון אחיו?

ומתרת הגמרא: מהו דתימא ניחא להו דלא
נינוול, [אילולי שנינו שאינו מתפרנס, היה
מקום לומר שיכול להתפרנס על חשבון
אחיו, כיון שנוח להם שלא יראה מוזנח],
לכן קא משמע לן מתניתין, שאינו מתפרנס.

שנינו במשנה: "נשאו גדולים, ישאו קטנים,
ואם אמרו קטנים, הרי אנו נישאים כדרך
שנשאתם אתם, אין שומעין להם".

מבאר הגמרא: מאי קאמר? הרי לפי
פשטות הדברים, קשיא רישא לסיפא, ברישא
משמע שישאו קטנים כמו הגדולים, ואילו
בסיפא משמע שלא ינשאו כמותם?

אמר רב יהודה, הכי קאמר: נשאו גדולים
לאחר מיתת אביהן, ונטלו את הוצאות
הנישואין מכספי הירושה, ישאו קטנים
לאחר מיתת אביהן.

אבל נשאו גדולים בחיי אביהן, ואמרו
קטנים לאחר מיתת אביהן הרי אנו נושאין

זה להלכה.

ומקשה הגאון ר' אריה ליב מאלין (חי' רבי
אריה ליב חלק א סימן סא) וכי משום שהוקשה
לרמב"ם על סברת רב פפא ידחה את דבריו בלא
שום חולק?

ומתרץ, דבאמת יש לחקור, מדוע מותר לגדול
האחים להתלבש מכספי הירושה, אפשר לומר,

דכיון שניחא לאחים בכך, ושתקו, הוי כמחילה.
(ולכן אחר כך אינו צריך להחזיר), או, משום
שדינו כאפוטרופוס על נכסיהם. ולפי טעם זה,
יצטרך להחזיר לאחר מכן את הבגדים.

ונפקא מינא ביתומים קטנים, שלא שייכא
בהם הקנאה, רק מצד אפוטרופוסות, האם יותר
לאגדול האחים להתלבש על חשבון הירושה.

גדולות ישאו קטנות",

נשאת הבת והכניסה את הנכסים לבעלה, עדיין אלמנתו נזונת מנכסיו.

ואם מתה הבת, וירש בעלה את נכסיה, אמר רב יהודה בן אחותו של רבי יוסי ברבי חנינא, על ידי היה מעשה, ואמרו: עדיין אלמנתו נזונת מנכסיו".

מדויקת הגמרא: אי אמרת בשלמא בעל יורש הוי, משום הכי אלמנתו נזונת מנכסיו. ככל יורש דעלמא, שהאלמנה ניזונית מנכסיו.

אלא אי אמרת בעל לוקח הוי, אמאי נזונת מנכסיו? הרי אין מוציאין מהלקוחות ממון כדי לזון את האלמנה?

ומוכח, שהבעל כיוורש הוי.

אמר אביי, אי לאו דשלח רבין אנן לא ידעינן שהבעל כיוורש הוי?!

מאי לאו, האם אין כונת המשנה לומר, שאם נשא גדולות לבעל, ובזבוז לשם כך את כל הירושה, ישאו קטנות מבעל, כלומר, יוציאו הקטנות מהבעל את חלקם המגיע להם? ומשמע דהוי כיוורש! (195)

דוחה הגמרא: לא! אפשר לפרש כך: נשאו גדולות לבעל, ישאו קטנות לבעל.

כלומר, אין הקטנות יכולות להוציא ממון מהבעל, אלא יכולות להנשא מהממון הנשאר בתפוסת הבית.

ומקשה הגמרא: איני, והא תני רבי חייא, נשאו גדולות לבעל ישאו קטנות מבעל?

דלמא שאני פרנסה דאית לה קלא.

אמר ליה רב פפא לרבא, לאו היינו דשלח רבין באגרתיה "מי שמת והניח אלמנה ובת, אלמנתו נזונת מנכסיו.

אפוטרופתו של הבכור, שמין את הבגדים שעליו, ומחזירים את ערכם לאחים.

195. צריך באור, כיצד הכיחה מכאן הגמרא, הלא כשנישאו הגדולות, ונטלו את חלק אחיותיהן, הוי כאילו גזלו את חלקן ונתנוהו לבעל, ובכחאי גונא, ודאי מוציאים מהבעל, מה שאין כן כשלוותה ואכלה, שמא שם אין מוציאים ממנו?

מתרץ תוספי הרא"ש, דמשמע ליה לפרושיה נשאו גדולות ברשות הקטנות, כדרך הלואה. ולפי זה, אכן אפשר לדחות את הראיה, ולהעמיד כשנשאו שלא ברשות הקטנות. אלא דעדיפא מינה קמשני.

ובסוגיין סבר רבא שאף ביתומים קטנים מותר לגדול האחים להתלבש על חשבון תפוסת הבית, ועל כרחך, דסבר רבא שגדול האחים הוא אפוטרופוס על הנכסים. ואם כן אין ראייה ממה ששתקו האחים שמלחו לו על הבגדים, שהרי יש לו זכות ללבוש כאפוטרופוס. ואם כן, כשיבואו לחלוק, יצטרכו לשום את הבגדים שעליו על מנת להחזירם לאחים.

נמצא שרבא בסוגיין פליג על רב פפא בבבא קמא, דרב פפא סבר, שיש כאן מחילה של האחים. ולכן אין צריך לשום את הבגדים שלבש הבכור. ואילו רבא סבר שאין כאן מחילה רק מדין אפוטרופוס, ולכן שמין מה שעליו.

ולפי זה, אתי שפיר דברי הרמב"ם, שלא פסק כרב פפא, אלא כרבא, ולכן, כשנגמרה